

Литература

1. Ефремова Л. М. Экзистенциализм в литературе и искусстве / Л. М. Ефремова // Филологические науки: вопросы теории и практики. – 2009. – № 2. – С. 117–120.
2. Дюркгейм Э. Самоубийство: социологический этюд / [пер. с фр. с сокр. ; под ред. В. А. Базарова]. – М. : Мысль, 1994. – 399 с.
3. Орешин П. Российская Революция / П. Орешин // Известия Временного рабоче-крестьянского правительства Украины. – Харьков. – 1919. – 7 марта. – С. 4.
4. Кириллов В. Т. Стихотворения и поэмы / В. Т. Кириллов. – М. : Художественная литература, 1970. – 319 с.
5. Баркова А. А. Стихотворения / А. А. Баркова ; [биограф. спр. И. Угримовой, Н. Звездочетовой ; предисл. А. В. Луначарского] // Доднесь тяготее / [сост. С. С. Виленский]. – М. : Сов. писатель, 1989. – Вып. 1 : записки вашей современницы. – С. 335–355.
6. Таганов Л. Н. А. Баркова: Сто лет одиночества / Л. Н. Таганов // Новый мир. – 2001. – № 6. – С. 123.

Анотація

У роботі розглядаються вірші, якими Громадянська війна в Росії екзистенційно представлена як соціальна і психологічна криза. Досліджується відображення кризовою свідомістю насильства в поетичних творах. Робиться висновок про внесок кризової свідомості у формування тоталітарної ментальності.

Ключові слова: вірші, Громадянська війна, криза, екзистенція, насильство, кризовий свідомість.

Аннотация

В работе рассматриваются стихотворения, которыми Гражданская война в России экзистенциально представлена как социальный и психологический кризис. Исследуется отражение кризисным сознанием насилия в поэтических произведениях. Делается вывод о вкладе кризисного сознания в формирование тоталитарной ментальности.

Ключевые слова: стихи, Гражданская война, кризис, экзистенция, насилие, кризисное сознание.

Summary

In this paper poems are considered then Russian Civil War is presented as an existential social and psychological crisis. We study the reflection of the consciousness of the crisis of violence in poetry. It is concluded that the contribution of consciousness of the crisis in the form of a totalitarian mentality.

Keywords: poetry, Civil war, crisis, existence, violence, consciousness of the crisis.

УДК 821.161.2/82-311.6

Філоненко С. О.,

доктор філологічних наук,

Бердянський державний педагогічний університет

“МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ПРОЦЕС” ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПРО АТО

Події Євромайдану, Революції Гідності, Антитерористичної операції та війни на Сході України у 2013–2015 роках стали викликом для сучасних вітчизняних письменників, які намагаються осмислити драматичні і трагічні події в різноманітних літературних формах. Творів із такою тематикою потребує український читач, що засвідчив новітній видавничий тренд Львівського книжкового форуму 2015 року,

сформульований Андрієм Кокотюхою: “Не видав нічого про війну на Донбасі – програв” (стаття “Війна в лідерах продажу”, сайт “Espresso.tv”, 15 вересня 2015 року [4]). На сьогодні у літературній критиці з’явилося кілька змістовних оглядів літератури про АТО: окрім вищезгаданої статті, це також огляд Олега Коцарева “Сім книг про Майдан і війну” (сайт “Тексти.org.ua”, 15 жовтня 2015 року [6]), Марії Беляєвої та Романа Міневича “Військові хроніки: 10 найкращих українських книг про АТО” (сайт “Forbes. Україна”, 14 жовтня 2015 року [11]). Проблема “майданно-воєнної літератури” порушувалася під час дискусії на Громадському радіо “Чи є в Україні свій Хемінгуей? Нові книжки про війну” 15 вересня 2015 року, у якій узяли участь Марія Семенченко, Лариса Денисенко, Галина Вдовиченко, Ірина Славінська, Андрій Бондар, Наталка Сняданко [9].

Спектр згадуваних творів репрезентує різноманітні жанри прози, поезії та драматургії: книжки Галини Вдовиченко “Маріупольський процес”, Андрія Кокотюхи “Вогняна зима”, Владислава Івченка “2014”, Світлани Талан “Оголений нерв”, Євгена Положія “Іловайськ”, Сергія Лойка “Аеропорт”, Василя Базіва “Армагеддон на Майдані”, Андрія Куркова “Щоденники Майдану”, Валерія Макєєва “100 днів полону”, Марка Рудневича “Я з Небесної сотні”, Василя Шкляра “Чорне сонце”, Богдана Жолдака “Укри”, Андрія Цаплієнка “Книга змін”, Кирила Галушка “Майданний семестр”, Катерини Сергайкової, Артема Чапая, Володимира Максакова “Війна на три букви”, Марії Матіос “Приватний щоденник. Майдан. Війна”, Максима Бутченка “Художник війни”, Марії Семенченко “Катастрофа і триумф. Історії українських героїв”, книжку колективу авторів “Неоголошена війна. Невідомі факти і хроніки АТО”, поетичні збірки “Небесна сотня”, Любові Якимчук “Абрикоси Донбасу” та Бориса Гуменюка “Вірші з війни”, п’єса Марії Старожицької “Котел” (частина книжки “Навіщо”).

Характерним є тяжіння авторів до документалістики, навіть у белетристичних жанрах. Письменники, які беруться за такі теми, самі є учасниками подій Революції Гідності, АТО і війни на Донбасі, волонтерами або спираються на розповіді свідків. У цьому контексті промовистим є слоган на обкладинці роману Світлани Талан: “Від автора, котрий бачив події на Донбасі на власні очі”. Тому твори про Майдан і війну майже в кожному випадку обертаються такими собі приватними “літописами самовидців” і виявляють спорідненість із усною історією: приміром, Євген Положій опитав особисто понад сімдесят учасників Іловайського котла, Галина Вдовиченко активно спілкувалася з волонтерами та пораненими бійцями у Львівському військовому шпиталі, Василь Шкляр допомагав добровольцям батальйону “Азов” і занотовував їхні розповіді.

Багато хто з названих літераторів має значний досвід роботи в медіа (Галина Вдовиченко, Андрій Цаплієнко, Андрій Кокотюха, Євген Положій, Владислав Івченко, Сергій Лойко), звідси – нахил їхніх творів до репортажності й фактографічності. Олег Коцарев слушно зазначив: “...Наразі більше йдеться не так про осмислення, інтерпретацію чи обігрування наших драматичних реалій, як про фіксацію, збирання фактів. Конструювання образу подій. Звідси – тяжіння до документалізму, що виводить окремі книжки на межу документальної літератури”

(курсив мій. – С. Ф.) [6]. Андрій Кокотюха позиціонує прикметні й найбільш “розігнані у ЗМІ” книжки Євгена Положія, Сергія Лойка та Андрія Цаплієнка як “художні твори, в основу яких лягли реальні факти” [4]. Зв’язок із документалістикою можна, звісно, оцінити як ваду цієї літератури, нестачу художнього узагальнення, типізації, невміння відійти від факту. У дискусії про новітній тренд звучить протилежна думка – про переваги документалістики над белетристикою: за словами Андрія Бондаря, “...в цих книжках [тобто в белетристиці про війну] письменники ходять не тими стежками. Здається, цінним було би зафіксувати стан справ з точки зору репортерської роботи, автентичних вражень і подій. Будь-яка травматична річ потребує прискіпливого збору документальних свідчень. Коли ця картина буде достатньою, письменники зі справжнім епічним диханням матимуть матеріал для роботи” [9]. На мій погляд, ефективніше говорити про нього як про *специфічну рису*, зумовлену авторськими стратегіями і злободенністю самої проблематики, прагненням упритул наблизитися до героя й викликати довіру в читача. “Література факту” є неймовірно популярною й запотребованою у світі, про що може свідчити присудження Нобелівської премії у 2015 році білоруській авторці Світлані Алексієвич, чиї художні твори виразно позначені документальністю.

Олег Коцарев, узагальнюючи спостереження над сучасними воєнними творами, помітив відсутність надмірної патетики в більшості текстів, але сильний емоційний струмінь (“...книжки... відверто тяжко читати, вони викликають дуже багато болю та розчулення”), розмаїття та увиразнення живих людських характерів, які розкриваються у нетривіальних обставинах і затьмарюють “політичний момент”, появу гумору та іронії, усе “...активніше вписування війни та революції в глибший культурний контекст, у літературні архетипи” [6]. Загалом, критик високо оцінив літературу про війну як потрібну, важливу і цікаву: “Що більше буде таких книжок, то краще. Бо саме вони цементують український, а не нав’язаний ззовні вимір найновішої історії (лише маючи й пам’ятаючи його можна адекватно сприйняти вимір альтернативний). Саме вони найбезпосередніше змальовують наші події та наші почуття” [6].

В обговоренні текстів “майданно-воєнної” тематики помітна ідея “вчасності / невчасності / передчасності” їх написання “по гарячих слідах”, адже самі події не набули завершеності, не повністю з’ясовано їхній смисл, авторам подеколи бракує глибокої рефлексії. Так, Наталка Сняданко зауважує: “Мені здається, що це занадто свіжі події, про які ще не можна писати якісну літературу. Дуже хочу помилятися – сподіваюся на нашого Хемінгуея або на нашу Алексієвич” [9]. Промовистим і дещо провокативним є формулювання на початку згаданої дискусії на Громадському радіо: “Новий тренд – книжки, присвячені війні та окупації. Що це – бажання *наживи* чи сучасний літературний *літопис*?” Самі письменники говорять про ірраціональне бажання писати на актуальну тему, яка хвилює. Приміром, Галина Вдовиченко пояснює свій мистецький намір: “Так буває, що ти вступаєш в резонанс з темою, яка тобі надзвичайно пече і болить, і

ти не знаєш, як підступитися до неї, але раптом виникає сюжет і герой. І тоді вже відчуваєш, що готовий написати її” [9].

Роман Галини Вдовиченко “Маріупольський процес” побачив світ у 2015 році у видавництві “Клуб Сімейного Дозвілля” (Харків). Перед тим рукопис виграв Міжнародний літературний конкурс “Коронація слова” у номінації “Гранд-Коронація слова – 2015” (змагання серед володарів перших премій за 15 років існування конкурсу). Члени журі відзначили “зворушливу людяність у зображенні подій”, “неординарний сюжет”, яскравість людських доль і характерів, ліризм і драматизм оповіді, а також творче зростання письменниці (Володимир Лис) [1, 7–8]. До того Галину Вдовиченко неодноразово відзначали на “Коронації слова”: у 2009 році її роман “Замок Гербуртів” (виданий як “Тамдевін”) отримав першу премію в номінації “Романи”, у 2012 році казкова повість “Ліга непарних шкарпеток” виборола першість у номінації “Прозові твори для дітей”. Твори письменниці потрапляли у фінал та отримували відзнаки в конкурсах “Найкраща українська книга” за версією тижневика “Кореспондент”, “Книга року ВВС”, “Дитяча книга року ВВС”, на Міжнародному дитячому фестивалі у Львові. Львівська письменниця й журналістка (заступник головного редактора щоденної газети “Високий Замок”) відома завдяки романам “Пів’яблука” (2008), “Тамдевін” (2009), “Хто такий Ігор?” (2010), “Бора” (2011), “Купальниця” (2012), “Інші пів’яблука” (2013), дитячим творам “Мишкові миші” (2011), “Ліга непарних шкарпеток” (2013), “36 і 6 котів” (2015); її твори виходили в численних антологіях: “Історія України очима письменників” (2013), “Жити-пити. 40 градусів життя” (2013), “13 різдвяних історій” (2013), “Ода до радості” (2014), “Волонтери. Мобілізація добра” (2015) та інших.

Роман “Маріупольський процес”, виданий до Львівського книжкового форуму 2015 році, отримав схвальні читацькі відгуки та критичний резонанс. Так, Олег Коцарев у рецензії “Маріупольський бранець” (сайт “Друг читача”, 23 вересня 2015 року [5]) першим відзначив традиційний літературний сюжет про любов жінки до полоненого (відомий найкраще з пушкінського “Кавказького бранця”), позитивно оцінив читабельність роману та його психологізм: “Маріупольський процес” добряче триматиме читача до останньої сторінки. А його мелодраматичність витримано, скажімо так, на достойному психологічному рівні” [5]. Критик визначив жанр роману як мелодраму, заперечив його належність до історичної прози і претензії на документальність. На думку Олега Коцарева, вдалим є вибір місця дії – Приазов’я: “Це – літературно чутлива реакція на те, якого особливого значення й образу набула нині ця територія. Адже саме тут відбулися, мабуть, одночасно найуспішніші та найдраматичніші для України бойові дії: не з першого разу, але переконливе звільнення Маріуполя, ворожий наступ і зупинення його “перед брамою” міста, український контрнаступ, запеклі бої під Широкиним. У Маріуполі, попри очевидну суперечливість позиції місцевого населення, найпомітніше з усіх обпалених війною областей маніфестуються патріотичні українські настрої. Регіон постає такою собі альтернативою “глибокому Донбасу”. А до того ж у книжці помітно, в ролі символічного захисту фігурують Кам’яні

могили. І ще – герої чергової книжки з “бібліотеки АТО” мають плідну ідею: провести після війни саме в Маріуполі процес, аналогічний Нюрнберзькому...” [5].

Скоріше критичною, ніж позитивною є рецензія на роман Ганни Улюри “Донбаський полонений”, що вийшла 16 жовтня 2015 року на сайті “ЛітАкцент” [7]. Літературознавець співвіднесла роман із традиційними “формулами” творів Галини Вдовиченко: “доцільно спрощена мова”, “контрольована доза дражливої соціальної проблематики і здебільшого психологічно достовірні, “виписані” персонажі”, “покинутий напризволяще фінал”, клішована мова персонажів. Загалом, для неї романи цієї авторки є передбачуваними. Ганна Улюра так само, як і Олег Коцарев, звернула увагу на традиційність (“канонічність”) сюжету, навівши кілька аналогій, у тому числі в масовій літературі, а також на “прекрасно опрацьований “предметний світ” війни. Її зауваження щодо роману передовсім стосуються нестачі “фабульної захопливості”, “обмеженості” “людського ресурсу” – невміння авторки синтезувати “епічно піднесену” та “мінімалістично репортажну” риторичку в рамках одного тексту, непотрібності мотиву телепатії головного героя, неясності “послання” роману та перебільшеної патетики: “У вас теж склалося враження, що все – створене і перекладене українською – останні рік-два пишеться як заповіт людству? Із відчуттям місії жахаючих масштабів...” [7] Однак Ганна Улюра наголошує, що поява “Маріупольського процесу” засвідчує активний розвиток, примноження та ієрархізацію корпусу прози про АТО, а сам роман “заново порушує питання: як говорити про війну? взагалі чи можна про неї говорити – у присутності і за звернення до емоційно включеного в описану реальність читача?.. Відповіді досі немає” [7].

У передмові до роману Володимира Лиса “Людина і любов на війні, псевдо якої – АТО” підкреслено, що його зміст не зводиться до актуальної теми кохання сепаратистки і бійця АТО: “...Це насамперед роман про історію пізнання людини людиною, про ламання стереотипів щодо “західняків” і “східняків”, крізь звичайні людські почуття, про відкриття через це пізнання самого себе, світу та перемогу цих почуттів над жорстокістю й абсурдом цієї, як, зрештою, і всілякої війни” [1, 8]. Володимир Лис рекомендує розповсюджувати цей роман на окупованій частині Донбасу. Такий самий “об’єднавчий” пафос твору помітили і читачі, чії відгуки з’являлися у мережі Фейсбук та оприлюднені на сайті письменниці (<http://galynawdowychenko.com/news> [2]). Тетяна Вергелес говорить у відгуку про “...талант Галини Вдовиченко бачити у людині людське, оце бажання і вміння зрозуміти і підтримати, не засуджувати, оцей хист відправляти політику “подалі”, а надавати значення простим, здавалося б, речам, деталям, з яких складається життя твоє, моє, його-її, – цей дар у письменниці рідкісний, надихаючий, об’єднуючий. Так, об’єднуючий – у країні, де вся політика дотепер будувалася на “розділяй і володарюй”. Подібно оцінив авторський задум читач Сергій Комбер’янов: “Сюжет одночасно і інтригуючий і дуже слизький – відносини хлопця-вояка і сепаратистки під Маріуполем. Одразу звісно страх, що буде якісь морок позицій (вже купу такого бачили у фейсбуку), але нічого подібного. Рівень майстра дозволяє ходити на грані і жодного разу в багно не вляпатись: немає ні

відвертого засудження, ні вихвалання” [2]. Андрій Кокотюха в стислому огляді воєнної прози також справедливо вказав на те, що запотребований сюжет про любов між представниками двох частин України – Галичини і Донбасу успадкований з часів Помаранчевої революції: “Це перегукується із книгами, не написаними свого часу за мотивами “помаранчевого” Майдану. Тоді письменники бачили лише один сюжет: галичанка закохується в хлопця з Донецька, чи навпаки – “западенець” перевиховує луганчанку любов’ю. Проте жодна подібна ідея втіленою не була, хіба – у вигляді сценарію фільму “Помаранчеве небо” [4].

Сюжет роману “Маріупольський процес”, за словами авторки, нав’язаний реальною життєвою історією: “Пам’ятаю, коли я прочитала інтерв’ю з одним хлопцем, що приїхав із зони АТО у відпустку. Він розповів, що його товариш, хлопець із Західної України, загинув на Сході, але поки вони стояли поблизу невеликого містечка, він познайомився з місцевою дівчиною. Вони покохали одне одного. А коли хлопець загинув, його батьки, дізнавшись, що його дівчина вагітна, захотіли забрати її до себе. Одна фраза з великого інтерв’ю засіла у думках. Ця історія (навіть не історія, бо я ж не знала жодних подробиць) настільки зачепила, що у моїй уяві почала створюватися своя історія. Інша. Вона мало чим подібна на те, що я зараз вам розповіла. Але саме цей каркас почав обростати живим “м’ясом”, “кров’ю”, “судинами”, “нервами”... Тим більше, що я ходила у львівський військовий госпіталь, допомагала волонтерам, спілкувалася з хлопцями, які там лежать. Й іноді у тих розмовах проскакували якісь такі деталі, що їх навряд чи можна зустріти десь інде, крім як у живому спілкуванні” [8]. Фабула відсилає одночасно до двох літературних традицій: по-перше, твори на тему “кохання і війна”, що різноманітно презентована як у класичному, так і в сучасному письменстві (наприклад, у романі Оксани Забужко “Музей покинутих секретів”, Тетяни Белімової “Вільний світ”), по-друге, твори з мотивом “любви до полоненого” і ширше – “любви до ворога” (від “Роксолани” Павла Загребельного до “Вишневих ночей” Бориса Харчука). Перша традиція має в основі гуманістичну ідею про кохання, що протистоїть смерті і жахіттям війни, проявляє людське в людині; друга традиція робить акцент на любові, яка здатна долати бар’єри між людьми. Звісно, можна услід за рецензентами Олегом Косаревим та Ганною Улюрою знайти сліди пушкінського “Кавказького бранця”, однак у романі Галини Вдовиченко є суттєва відмінність: у російському тексті любов виникає між представниками різних – етнічно, культурно, релігійно – народів (черкеси і росіяни), а в українському романі мешканці Приазов’я для самої авторки є такими самими українцями, як і мешканці Львова: розбіжності між “донецькими” (“сепаратистами”) та “українами” є привнесеними ззовні, надуманими, спричиненими пропагандою (пошлюся принагідно на слова письменниці з її інтерв’ю, де вона характеризує героїню роману: “Ця дівчина, яка напівжартома називає себе сепаратисткою, а полоненого “україном”, сприймає карту країни як живу цілісність... Вона ні себе, ні свої землі не відділяє від України” [8]). Тому “Маріупольський процес”, справді, має в основі об’єднавчу ідею: як мешканцям різних частин країни позбутися взаємних стереотипів та упередженостями й усвідомити себе

громадянами однієї держави. З авторських інтерв'ю стає зрозуміло, що ця проблема найбільше непокоїть авторку: “Те, що зараз відбувається – це навіть не стільки боротьба за територію, як боротьба за людей, які там живуть. Зараз хоч як назви ці землі – ДНР, ЛНР – ця земля все одно є і буде українською. Як і Крим. Не сумніваюся у цьому” (курсив мій. – С. Ф.) [8]. Питання соціальної, політичної, психологічної реінтеграції населення звільнених територій Донбасу до України (а в перспективі – і всієї окупованої частини включно з Кримом) є одним із найбільших складних, актуальних та обговорюваних у медіа. Розв'язання його пов'язане із розумінням “донбаського менталітету” (хто такі “донецькі”, звідки вони родом і як далі існувати з ними в одному суспільстві) як міфу та реальності. Звісно, це питання обговорюється на сторінках роману його героями, тому до аналізу твору можна застосовувати ще й імагологічний підхід (у категоріях “свої” – “чужі”, з акцентом на етнічні, соціальні, регіональні стереотипи).

За жанром “Маріупольський процес” є мелодрамою, що типово для письменниці (“Пів'яблука”, “Тамдевін”, “Купальниця”). На мій погляд, доречніше говорити про жанр “любовного роману” (англ. romance), для якого мотив любові між дітьми двох світів є традиційним, позаяк містить у собі необхідний для сюжету “бар'єр”, що його треба подолати закоханим для досягнення щастя. Він може бути зовнішнім (час і простір, належність до різних політичних партій, соціальних верств, ворогуючих сімей – формула “Ромео і Джульєтти”) або внутрішнім і демонструвати психологічні суперечності між чоловіком і жінкою. У романі Галини Вдовиченко наявні обидва “бар'єри”, оскільки герої протистоять як “укр” і “сепаратистка” (належать до воюючих сторін), але також долають взаємні стереотипи сприйняття львів'янина і дончанки. За бажання можна знайти в структурі сюжету й елементи формули “Гордості та упередження” Джейн Остін, однієї з базових для любовної історії: герої починають стосунки із конфлікту, зіткнення, взаємних упереджень, згодом розкриваються один для одного і, виправляючи помилки, крокують разом до щастя. Галина Вдовиченко на актуальному матеріалі вправно розбудовує класичний сюжет, не зводячи його до суто психологічної проблематики, а доповнюючи соціальними, національними, політичними і навіть філософськими акцентами. Назва роману є багатозначною за змістом: це не лише судовий процес, що має відбутися в Маріуполі, подібно до Нюрнберзького (мрія одного з героїв роману – загиблого Валентина), але ще і процес внутрішнього переродження людини, пошуку нею шляху до справжньої себе, до своєї країни і нації.

Отже, новий роман Галини Вдовиченко засвідчує формування в сучасному письменстві особливого тексту, присвяченого подіям АТО та війни на Сході. Звернувшись до апробованої формули популярної белетристики та традиційного літературного сюжету, письменниця зуміла художньо узагальнити факти та реальні життєві історії, що втілюють гуманістичний пафос та національну ідею.

Література

1. Вдовиченко Г. Маріупольський процес : [роман] / Г. Вдовиченко ; [передм. В. Лиса]. – Х. : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2015. – 288 с.
2. Галина Вдовиченко. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://galynavdovychenko.com/news/>.
3. Коваль Я. У світлі “...процесу” : розмова з Галиною Вдовиченко, письменницею та журналістом [Електронний ресурс] / Я. Коваль // Львівська газета. – 23.10.2015. – Режим доступу : <http://www.gazeta.lviv.ua/culture/2015/10/23/49406>.
4. Кокотюха А. Війна в лідерах продажу [Електронний ресурс] / А. Кокотюха. – Режим доступу : http://espresso.tv/article/2015/09/15/viyна_v_liderakh_prodazhu.
5. Коцарев О. Маріупольський бранець [Електронний ресурс] / О. Коцарев. – Режим доступу : http://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/42539/.
6. Коцарев О. Сім книг про Майдан і Війну. Ще не осмислення, але ретельна фіксація реальності : огляд [Електронний ресурс] / О. Коцарев. – Режим доступу : <http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/62544/>.
7. Улюра Г. Донбаський полонений [Електронний ресурс] / Г. Улюра. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2015/10/16/donbaskyj-polonenyj>.
8. Франко З. Галина Вдовиченко: “Роман має вистигнути, як гарячий хліб, який не можна їсти з вогню” [Електронний ресурс] / З. Франко // Час і Події. – 2015. – № 25. – Режим доступу : <http://www.chasipodii.net/article/15352/>.
9. Чи є в Україні свій Хемінгуей? Нові книжки про війну [Електронний ресурс] // Громадське радіо. – Режим доступу : hromadskeradio.org/gromadska-hvylya/chy-ye-v-ukrayini-sviy-heminguey-novi-knyzhky-pro-viynu.
10. Галина Вдовиченко представила роман про любов бійця АТО та сепаратистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zik.ua/ua/news/2015/09/13/galina_vdovychenko_predstavyla_roman_mariupolskyu_protses__pro_lyubov_biytsya_ato_ta_separatystky_624052.
11. Беляєва М., Міневич Р. Військові хроніки: 10 найкращих українських книг про АТО [Електронний ресурс] / М. Беляєва, Р. Міневич // Forbes-Україна. – 14.10.2015. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/lifestyle/1403765-vijskovi-hroniki-10-najkrashchih-ukrayinskih-knig-pro-ato/1403769#cut>.

Анотація

У статті розглядається новий роман сучасної української письменниці Галини Вдовиченко “Маріупольський процес”, присвячений подіям війни на Донбасі у 2014–2015 роках. Твір проаналізовано в контексті літератури про Майдан та АТО, висвітлено літературно-критичний дискурс навколо роману. Увага приділяється традиційному сюжету та формульним елементам у жанрі любовного роману (мелодрами).

Ключові слова: масова література, любовний роман, традиційний сюжет, літературна критика, мелодрама.

Аннотация

В статье рассматривается новый роман украинского писателя Галины Вдовиченко “Мариупольский процесс”, посвященный событиям войны на Донбассе в 2014–2015 годах. Произведение проанализировано в контексте литературы про Майдан и АТО, освещен литературно-критический дискурс вокруг романа. Внимание уделено традиционному сюжету и формульным элементам в жанре любовного романа (мелодрамы).

Ключевые слова: массовая литература, любовный роман, традиционный сюжет, литературная критика, мелодрама.

Summary

The article discusses the new novel by the Ukrainian writer Galina Vdovichenko “Mariupol Trial”, dedicated to the events of the war in the Donbass in 2014–2015. The literary work is analyzed

in the context of the literature about the Maidan and the ATO (“antiterrorist operation”), the critical discourse about novel is highlighted. Attention is paid to the traditional plot and formula elements in the genre of romance (melodrama).

Keywords: popular fiction, romance, traditional plot, literary criticism, melodrama.

УДК 82–32:7.0”18/19”

Колінько О. П.,
доктор філологічних наук,
Бердянський державний педагогічний університет

НЕПОВТОРНІСТЬ МИТИ ТА ЇЇ ІМПЛІЦИТНІ ЗВ'ЯЗКИ З МИНУЛИМ І МАЙБУТНІМ В ІМПРЕСІОНІСТИЧНІЙ НОВЕЛІ

Просторово-часовий континуум художнього тексту є одним із конструктивних принципів його побудови, а для модерністського – превалюючим, позаяк для нього характерна трансформація традиційних уявлень про час, який піддавався творчим експериментам. Митці вільно його модулювали в межах твору, потверджуючи думку Д. Ліхачова про те, що для сучасного розуміння світу й відображення його в мистецтві категорія часу має все більше значення. Письменники-модерністи “розтягують і стискають час, розривають часову послідовність і по-своєму її монтують, поєднуючи віддалене у реальному часі й просторі за принципом інтелектуального монтажу, лишають деякі відрізки порожніми, зупиняють час стоп-кадром, накладають часові плани один на одного, вводять перебивний час, використовують циклічність, часові повтори, перемижують образ часу інформацією про час і т.д.” [5, 16]. Література в добу Модерну більшою мірою, ніж будь-який інший вид мистецтва, стає мистецтвом часу. Час – його суб’єкт, об’єкт і спосіб зображення. Усвідомлене відчуття руху й плинності світу в різноманітних формах часу пронизує літературу [7, 210].

На межі XIX–XX ст. з’явилися різні концепції часу й простору (М. Бахтін, Мартін Гайдеггер, Едмунд Гуссерль, Вільгельм Дільтей, Д. Ліхачов, Ю. Лотман, Поль Рікер та ін.). Ідеї внутрішнього тривання, творчої еволюції, обмеженості людського знання й спроможності інтуїтивного пізнання світу А. Берґсона також вплинули на трактування категорії часу поч. XX ст. Учений стверджував, що в межах людської свідомості існує часова цілісність, у якій переплітаються минуле, теперішнє і майбутнє. Але моменти часу здатні до нанизування і підсилення один одного. Цю думку філософ увиразнює порівнянням життя з намотуванням нитки на клубок, але в цьому процесі домінує минуле, бо воно “збільшується над теперішнім, яке забирає дорогою”. Філософська концепція “тривалості” часу А. Берґсона тісно пов’язана з інтуїцією, бо “наше тривання дано нам безпосередньо в інтуїції”, коли “входимо у тривання, то це можна зробити тільки завдяки інтуїції” [1, 77]. Отже, митці рубежу XIX–XX ст., заінтриговані новими темпоральними концепціями, відмовилися від конкретно-історичного сприйняття часу, для них він поставав передусім категорією суб’єктивно-особистісною, міг набувати довільних ознак і сприйматися і як мить, і як вічність. Тому вони вдавалися у творах до певного експериментування з часом, часто наділяли героя здатністю самостійно творити